

Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka
w Kielcach

Kielce, maj 2009 r.

Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka
ul. Jana Pawła II 5
25 – 025 Kielce
tel. (0 – 41) 344 28 61, fax. (0 – 41) 344 62 01
e-mail : biblioteka@pbw.kielce.pl
czytelnia@pbw.kielce.pl

PRACA Z PRZEDSZKOLAKIEM
Trudności wychowawcze i sposoby zapobiegania

Zestawienie bibliograficzne w wyborze

Oprac. Katarzyna Binkowska
Pracownik Czytelni PBW w Kielcach

Kielce, maj 2009

Wstęp

Dziecko, które nie zachowuje się tak jak tego życzą sobie dorośli jest przedmiotem zainteresowań, obserwacji, badań, oddziaływań wychowawczych różnych instytucji i pracowników : pedagoga, psychologa, socjologa, prawnika i psychiatry. O dzieciach, które sprawiają trudności wychowawcze często mówi się „dzieci trudne”. Liczni autorzy książek o dzieciach trudnych unikają podania ścisłej definicji tego terminu, zastępując definicję szerokimi opisami postępowania tych dzieci w różnorodnych sytuacjach. Zarówno termin „dziecko trudne” jak i „trudności wychowawcze” mają bardzo szeroki zakres i są rozumiane rozmaicie. Zofia Szymańska tak interpretuje określenie „dziecko trudne”: „Ilekoć dziecko ma trudności w przystosowaniu się do swego otoczenia , tj. do rodziny , przedszkola lub szkoły, ilekoć swoim postępowaniem nie realizuje pokładanych w nim nadziei rodziców, uważane jest za dziecko trudne”.

Używaniu określenia „dziecko trudne” sprzeciwia się Jan Konopnicki uważając, że wyraża ono subiektywny pogląd, iż wysiłki wychowawcze w stosunku do takiego dziecka nie dają oczekiwanych wyników i dlatego wprowadza on określenie „dziecko z zaburzeniami w zachowaniu”.²

Niektórzy pedagodzy podkreślają, że termin „trudności wychowawcze” jest szerszy niż zakres terminu „zaburzenia w zachowaniu”, ponieważ trudności wychowawcze sprawiają dzieci opóźnione w rozwoju umysłowym, jak i dzieci z innymi wadami układu nerwowego. Powinno się, ich zdaniem o zachowaniu społecznym mówić tylko w odniesieniu do dzieci zdrowych.

Kazimierz Dąbrowski, uważa, że termin ten jest niejasny, ponieważ obejmuje on wszystkie dzieci, które sprawiają trudności w wychowaniu , a więc i dzieci chore (psychicznie) także musielibyśmy zaliczyć do dzieci „trudnych”. Jego zdaniem dziećmi trudnymi wychowawczo nazywać będziemy te, „których trudności tkwią wyłącznie lub prawie wyłącznie w środowisku wychowawczym”.³

Zdaniem Marii Przetacznikowej za dziecko trudne uważać będziemy „takie dziecko, które swym zachowaniem sprawia kłopoty większe od oczekiwanych w procesie wychowania w danym okresie rozwoju”.⁴

¹ Szymańska Zofia : Dziecko trudne . - Warszawa : PZWL, 1957, s. 4

² Konopnicki Jan : Zaburzenia w zachowaniu się dzieci szkolnych i środowisko . - Warszawa : PWN, 1957, s. 21

³ Dąbrowski Kazimierz : Społeczno – wychowawcza psychiatria dziecięca . - Warszawa : PZWS, 1964 , s.61

⁴ Przetacznikowa Maria, Makiela – Jarza Grażyna : Psychologia rozwojowa i wychowawcza wieku dziecięcego . - Warszawa: WSiP, 1985, s. 189

Aby zobiektywizować i uściślić pojęcie trudności wychowawczych (wobec istniejących różnych zdań na ten temat) poprzestanę na stwierdzeniu, że trudności wychowawcze występują zawsze wówczas, gdy zachodzi sprzeczność między dążeniami wychowawców (rodziców, nauczycieli), a zachowaniem wychowanków.

Trudności wychowawcze występują w każdym okresie wychowawczym. W miarę rozwoju, od momentu kiedy dziecko nawiązuje kontakt ze światem zewnętrznym, poszerza się zakres i repertuar aktywności własnej i aktywności społecznej. Dziecko za pomocą rodziców, a później nauczycieli, wchodzi w pewne określone role, jakie powinno pełnić. Wszelkiego rodzaju kontakty z rówieśnikami wymagają od dziecka przyjęcia takiego sposobu zachowań, które będą akceptowane przez inne dzieci. Jednak nie zawsze dziecko potrafi podporządkować własne interesy, pragnienia woli grupy, ludzi dorosłych, co powoduje liczne konflikty. Dziecko nie potrafi opanować swoich dążeń ani cierpliwie czekać na ich zaspokojenie, wyraża także niechęć do zachowania takiego jakiego wymagają od niego ludzie dorośli. Swoją bezsilność i niechęć do nakazów i zakazów dorosłych ujawnia przekorą, gniewem i uporem. Młodsze dzieci przejawiają raczej opór fizyczny, polegający na odmawianiu jedzenia, spełnianiu poleceń, itp. Dziecko 4, 5 i 6 – letnie swój negatywizm przejawia w formie oporu słownego. Maleją przejawy fizycznego negatywizmu. Na polecenia, które są niezgodne z jego wolą reaguje odmową, często słowem „nie”. Dziecko potrafi „zaciąć się” w negatywnym uporze do tego stopnia, że nawet zaproponowanie mu czegoś bardzo atrakcyjnego nie zmieni jego postawy. Rodzice często chcąc przełamać opór dziecka stosują kary cielesne, które są ogromnym błędem wychowawczym, ponieważ, według Marii Przetacznikowej „dziecko jako istota słabsza fizycznie i psychicznie prawie zawsze w takim pojedynku ulegnie. Jednak osiągnięta tym sposobem grzeczność i posłuszeństwo mogą stać się pierwszym przejawem późniejszej bierności i zahamowaniem twórczego rozwoju osobowości”.

Trudności wychowawcze u dzieci w wieku przedszkolnym mogą objawiać się w dwóch grupach:

- pierwsza grupa objawów występująca najliczniej i najbardziej niepokojąca to: agresja, ataki złości, głośny krzyk, nadpobudliwość ruchowa połączona z hałaśliwością;

- druga grupa przejawia się nieśmiałością, apatią, biernością, lękliwością, niechęcią do mówienia.

Dzieci z drugiej grupy nie zwracają na siebie uwagi ani rodziców, ani wychowawców, ponieważ ich zachowanie, w grupie rówieśników nikomu nie przeszkadza, nie wadzi. Są one bardzo spokojne i rzadko uczestniczą w życiu przedszkolnej grupy.

Tym dwóm głównym rodzajom objawów mogą towarzyszyć i często towarzyszą także: kłamstwo, zabieranie cudzych rzeczy, wady wymowy. Przyczyną trudności wychowawczych bardzo często spotykanych w grupie 6-latków, a

zaliczanych do pierwszej grupy trudności wychowawczych jest agresja, która przejawia się w biciu, gniewie, szyderstwie, drwinie i ośmieszaniu. Przyczyną trudności wychowawczych według Zofii Szymańskiej bywa wiele chorób. „U pewnej grupy dzieci objawy tzw. „niegrzeczności”, „arogancji”, „uporu”, lenistwa”, itp. mogą być zupełnie od nich niezależne i wynikać ze złego stanu ich zdrowia”. Schorzenie nosa i gardła u dziecka mogą stać się powodem znużenia, niepokoju, rozproszenia uwagi, bólu głowy, a co za tym idzie niewłaściwego i niepożądanego zachowania. Dzieci z anemią, czy z przewlekłym schorzeniem przewodu pokarmowego są bierno, ospałe, uważane za leniwe. Z kolei dzieci chore na reumatyzm są podniecone, nieźrównoważone, grymasne, płaczliwe i „wierzące się”. Podobne zachowanie może towarzyszyć występowaniu „owsików”. Każde dziecko trudne, wymaga badania specjalistycznego. Tylko bowiem lekarz, może ustalić, czy zachowanie dziecka wypływa z podłoża chorobowego, czy też jest wynikiem wyłącznie złych wpływów środowiska. Ważną rolę odgrywa tutaj nauczyciel, który powinien skontrolować i zbadać podłoże występowania trudności wychowawczych. Każdy nauczyciel powinien postawić sobie pytanie „jakie jest podłoże występowania trudności wychowawczych u dziecka „trudnego” i umieć na nie odpowiedzieć.

Już od pierwszych chwil swojego życia dziecko żyje, rozwija się i wychowuje w określonym środowisku i poddane jest jego wpływom. Ignacy Benjamin w swojej pracy podaje charakterystykę właściwości środowiska powodującego trudności wychowawcze:

- środowisko lękliwe – wychowuje dzieci lękliwe, niepewne albo przeciwne – nieposłuszne, krnąbrne ze skłonnościami agresywnymi;
- środowisko nadmiernie swobodne – kształtuje dzieci w kierunku dominowania nad innymi;
- środowisko despotyczne – prócz lękliwości rozwija w dzieciach skłonności do kłamstwa, fałszu, przywilności a u osobników o postawie niezależnej – brak karność (bunt);
- środowisko nierówne w traktowaniu dziecka – czyli odmienna postawa ojca i matki lub zmienne ich wymagania w stosunku do dziecka - powoduje to nadmierne uwrażliwienie dziecka, osłabia jego samodzielność, wytwarza niechęć do rodziców, łatwość nuzenia się oraz poczucie niższej wartości, zawiści i zazdrości;
- środowisko pesymistyczne – rodzice ci nie kochają dziecka, mało się nim interesują. Postawa taka wyraża się często w wypowiedziach: „nic z ciebie nie będzie”;

- środowisko zbyt wymagające – rodzice stawiają surowe wymagania, pragnąc zaspokoić swoje ambicje, powoduje to u dzieci rozdrażnienie, skłonność do buntu i wykrętów
- środowisko pozbawione uczuć miłości – dziecko ma poczucie krzywdy a kompensuje ją sobie okazując niechęć innym. Charakteryzuje je złość, apatia, mściwość, bujna fantazja ;
- środowisko sztywno – dogmatyczne – rodzice stawiają dziecku wymagania, z którymi nie może sobie poradzić. Powoduje to niechęć do domu rodzicielskiego i rodziców, stan zniecierpliwienia, buntu lub pozornej uległości. Sprzyja rozwojowi kłamstwa jako wyrazowi potrzeby wymigania się z trudnych, nieznośnych dla psychiki dziecięcej sytuacji.

Bardzo istotny wpływ na zaspokojenie potrzeb psychicznych dziecka ma postawa rodziców. Dla adekwatnego zaspokajania potrzeb dziecka zarówno psychicznych jak i społecznych konieczne są także właściwe wychowawcze postawy rodzicielskie i odpowiedni tzw. styl wychowania, który przejawia się wymaganiami, kontrolą i wzmocnieniami tj. stosowaniem kar i nagród w działalności wychowawczej. Wielu autorów podkreśla znaczącą rolę postaw rodziców wobec dziecka. Zdarza się często, że rodzice wykazujący najlepsze chęci i dużą obowiązkowość popełniają rażące błędy wychowawcze wynikające z błędnego rozumienia swoich zadań.

Do powstawania trudności wychowawczych niewątpliwie przyczyniać się może środowisko przedszkolne oraz grupa rówieśnicza. Dla większości dzieci przedszkole jest pierwszym w życiu terenem, na którym poruszają się bez pomocy bliskich mu osób tj. rodziców. Przedszkole jest dla dziecka nie tylko instytucją nauczającą, ale również ważnym środowiskiem wychowawczym, w którym nawiązuje ono stosunki społeczne, uczy się współżycia w grupie, rozwija swój umysł i osobowość. Należy zdać sobie sprawę, że przystosowanie do nowego otoczenia, do podporządkowania się zasadom i normom panującym w grupie, jest dla małego dziecka sytuacją trudną, wymagającą czasu, zrozumienia i umiejętnego podejścia ze strony dorosłych, zarówno ze strony nauczycieli jak i rodziców.

Jeśli przejawy złych zachowań występują u dzieci często i z dużym nasileniem, wówczas sprawiają one trudności wychowawcze, z którymi nie każdy rodzic, czy nauczyciel umie sobie poradzić. Niedostrzeganie problemu przez rodziców i nauczycieli może przynieść wiele zła. Należy dążyć do poznania istoty zagadnienia, znaleźć przyczyny takiego zachowania. Wczesne wykrycie trudności, odchylen od prawidłowego zachowania może uchronić wychowanka od wielu niekorzystnych dla niego sytuacji. Jest to ważny problem i zadanie każdego nauczyciela, podejmującego pracę z dziećmi nie tylko w wieku

przedszkolnym, aby umieć dostrzec podłoże i przejawy trudności wychowawczych oraz świadomie i celowo dążyć do ich likwidacji. I temu celowi służy niniejsze zestawienie obejmujące pozycje książkowe i artykuły z czasopism dotyczące trudności wychowawczych i sposobów ich zapobiegania.

Wstęp opracowano na podstawie:

- 1) Dudzińska Irena : O współżyciu dzieci w grupie przedszkolnej. – Warszawa : WSiP, 1975
- 2) Konopnicki Jan : Zaburzenia w zachowaniu się dzieci szkolnych i środowisko . - Warszawa : PWN ,1957
- 3) Dąbrowski Kazimierz : Społeczno – wychowawcza psychiatria dziecięca . – Warszawa : PZWS, 1964
- 4) Przetacznikowa Maria, Włodarski Zygmunt : Psychologia wychowawcza. - Warszawa : PWN , 1981
- 5) Przetacznikowa Maria, Makielła – Jarża Grażyna : Psychologia rozwojowa i wychowawcza wieku dziecięcego . – Warszawa: WSiP, 1985
- 6) Muszyński Heliodor : Rozwój moralny. T. VII . – Warszawa : BP, 1983
- 7) Szymańska Zofia : Dziecko trudne . – Warszawa : PZWL, 1957
- 8) Kozłowska Anna : Zaburzenia emocjonalne u dzieci w wieku przedszkolnym . – Warszawa: PPNP – WSiP, 1984
- 9) Ziemska Maria : Postawy rodzicielskie . – Warszawa : PWN, 1969

PRACA Z PRZEDSZKOLAKIEM
Trudności wychowawcze i sposoby zapobiegania
Zestawienie bibliograficzne

Książki

1. Adamczyk, Jolanta : Agresja wśród dzieci sześciolletnich - formy, rozmiary, przyczyny // W : Edukacja elementarna w zreformowanym systemie szkolnym. Z doświadczeń nauczycieli . T.2 / pod red. Zdzisława Ratajka, Małgorzaty Kwaśniewskiej . - Kielce : Wydawnictwo Akademii Świętokrzyskiej, 2004. - S. 180 - 183
sygn. 238930 [Met. Wych. Przedszk.] Czytelnia PBW
2. Andrzejczuk, Beata : Opowiadki rodzinne : konspekty pracy z dziećmi na podstawie nagrań audio dla przedszkoli i szkół podstawowych (klasy I – III) / Beata Andrzejczuk . - Kraków : Rafael , 2007. - 152 s.
sygn. CD 244 – 251 Wydział Audiowizualny PBW (książka dostępna z płytami CD)
[książka ukazująca praktyczny trening niwelowania agresji u dzieci. Zawarte opowiadania dotyczą m. in. dziecięcych konfliktów i prób ich rozwiązania. Trudne dla dziecka sprawy ukazane są w prosty i przystępny sposób]
3. Badura – Strzelczyk, Gabriela : Pomóż mi zrobić to samemu : jak wykorzystać idee Marii Montessori we współczesności / Gabriela Badura - Strzelczyk . - Kraków : Impuls, 1998. - 140 s.
sygn. 225142 [37] Czytelnia PBW
[autorka proponuje różne pomoce dydaktyczne w pracy z dziećmi, uczy jak odczuwać ciszę]
4. Brett, Doris : Bajki, które leczą : czytamy dzieciom ! / Doris Brett [przekład Hanna Dankiewicz]. - Gdańsk : Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, 2004. - 218 s.
sygn. 238791 [15] cz.1
238792 [15] cz.2 Czytelnia PBW
5. Chmielewska, Elżbieta : Zabawy logopedyczne i nie tylko : poradnik dla nauczycieli i rodziców / Elżbieta Chmielewska . - Kielce : MAC , 1995 . - 128 s.
sygn. 219306 [Met. Wych. Przedszk.] Czytelnia PBW
[ćwiczenia dla dzieci nadpobudliwych psychoruchowo zmniejszające chaotyczność wyładowań ruchowych oraz ćwiczenia pobudzające do działania dla dzieci zahamowanych psychoruchowo]
6. Ćwiczenia służące kształtowaniu rozwoju emocjonalnego / red. Czesław Cyrański . - Kielce : MAC, 1995. - 48 s.
sygn. 219312 [37] Czytelnia PBW
7. Danilewicz, Wanda : Pomoc dziecku i rodzinie w środowisku lokalnym / Wanda Danilewicz – Żach . - Białystok : Trans Humana, 1995. - 123 s.
sygn. 218891 [37] Czytelnia PBW
8. Danilewska, Joanna : Agresja u dzieci – szkoła porozumienia / Joanna Danilewska . - Warszawa : Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, 2002. - 175 s.
sygn. 236529, 236530, 234307, 234308, 234309 Wypożyczalnia PBW
235002 [37] Czytelnia PBW
[w książce zawarta jest teoria dotycząca agresji oraz terapia pedagogiczna dzieci]
9. Dąbrowski, Kazimierz : Społeczno – wychowawcza psychiatria dziecięca / Kazimierz Dąbrowski . - Warszawa : Państwowy Zakład Wydawniczy, 1959 . - 383 s.
sygn. 25201, 36773 Wypożyczalnia PBW
10. Dudzińska, Irena : Metodyka wychowania w przedszkolu . Cz. 2 / Irena Dudzińska . - Warszawa : Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, 1976. - 299 s.
sygn. 127000 Wypożyczalnia PBW
126995 [37] Czytelnia PBW
11. Dudzińska, Irena : O współżyciu dzieci w grupie przedszkolnej : konflikty i próby ich rozwiązywania / Irena Dudzińska . - Warszawa : Państwowy Zakład Wydawnictw Szkolnych, 1970. - 175 s.
sygn. 79766, 79777, 79679 – 79771, 81643 Wypożyczalnia PBW
12. Dziamska, Dorota : Edukacja przez ruch. Kropki, kreski, owale, wiązki / Dorota Dziamska . - Warszawa : Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne Spółka Akcyjna, 2005. - 48 s.
sygn. 239660 [Met. Wych. Przedszk.] Czytelnia PBW
[przykładowe ćwiczenia grafomotoryczne dla dzieci pobudliwych]

13. Erkert, Andrea : Dzieci potrzebują ciszy : zabawy relaksacyjne na wiosnę, lato, jesień i zimę / Andrea Erkert . – Kielce : Jedność, 1999. - 96 s.
sygn. 229513 Wypożyczalnia PBW
229512 [793] Czytelnia PBW
[Ćwiczenia wyciszające i relaksacyjne]
14. Falkiewicz - Szult , Małgorzata : Przemoc symboliczna w przedszkolu / Małgorzata Falkiewicz - Szult . – Kraków : Impuls, 2007. - 185 s.
sygn. 243363 [Met. Wych. Przedszk.] Czytelnia PBW
15. Franczyk, Anna : Animaloterapia : program przedszkolnego klubu Animals „Cztery łapy” / Anna Franczyk , Kraje. – Kraków : Impuls, 2007. - 94 s.
sygn. 243048 [37] Czytelnia PBW
[zajęcia terapeutyczne z towarzyszeniem zwierząt skierowane m. in. do dzieci nadpobudliwych, z deficytem uwagi ADHD, ADD]
16. Franczyk, Anna : Program psychostymulacji dzieci w wieku przedszkolnym z deficytami i zaburzeniami rozwoju : ćwiczenia i zabawy do wykorzystania w pracy dydaktyczno – terapeutycznej dla nauczycieli i terapeutów pracujących z dziećmi o specyficznych potrzebach edukacyjnych / Anna Franczyk . – Kraków : Impuls, 2002. – 166 s.
sygn. 234253 [Met. Wych. Przedszk.] Czytelnia PBW
17. Franczyk, Anna : Skarbiec nauczyciela – terapeuty (na bazie własnych doświadczeń z pracy terapeutycznej) czyli od programu do realizacji – propozycje rozwiązań pracy terapeutycznej prowadzonej z dziećmi w wieku przedszkolnym o specyficznych i specjalnych potrzebach edukacyjnych / Anna Franczyk . – Kraków : Impuls, 2005. – 254 s.
sygn. 241172 [Met. Wych. Przedszk.] Czytelnia PBW
18. Franczyk, Anna : Zabawy i ćwiczenia na cały rok. Propozycje do pracy z dziećmi młodszymi o specjalnych potrzebach edukacyjnych / Anna Franczyk . – Kraków : Impuls, 2003. – 146 s.
sygn. 237875 [Met. Wych. Przedszk.] Czytelnia PBW
19. Fuchs, Brigit : Gry i zabawy na dobry klimat w grupie / Brigit Fuchs . – Kielce : Jedność, 1999. - 134 s.
[książka dostępna w Czytelni Pedagogicznej Uniwersytetu Humanistyczno – Przyrodniczego w Kielcach]

20. Gierszel, Eugenia : O dzieciach trudnych / Eugenia Gierszel . – Warszawa : Państwowy Zakład Wydawnictw Szkolnych, 1961.- 135 s.
sygn. 29027 – 29029, 29031 Wypożyczalnia PBW
21. Grudzień, Irena : Wskazówki dotyczące postępowania z dziećmi nadpobudliwymi i zahamowanymi // W : Materiały pomocnicze do pracy korekcyjno – wyrównawczej w przedszkolu / pod red. Włodzimierza Skrzydłowskiego . – Katowice : Wojewódzka Poradnia Wychowawczo – Zawodowa, 1976. - S. 15-17
sygn. 134772 [Met. Wych. Przedszk.] Czytelnia PBW
22. Grządkowska, Anna Agresja: przyczyny, rozpoznawanie i sposób postępowania. Sposoby radzenia sobie z zachowaniami agresywnymi dzieci // W : Doradca nauczyciela sześciolatków. Z.4. – Warszawa : Centrum Metodyczne Pomocy Psychologiczno – Pedagogicznej, 2006 . – S. 46 - 47
sygn. 242271 [Met. Wych. Przedszk.] Czytelnia PBW
23. Górecka , Barbara : Kształtowanie postaw społeczno – moralnych dzieci w przedszkolu // W : Nowe orientacje edukacji przedszkolnej / pod red. Krystyny Duraj – Nowakowej . – Kraków : WN WSP, 1992 . – S. 265 - 277
Rocznik Naukowo – Dydaktyczny Z. 144, Prace Pedagogiczne XIII
sygn. 214155 [Met. Wych. Przedszk.] Czytelnia PBW
24. Haug – Schnabel, Gabriele : Agresja w przedszkolu : poradnik dla rodziców i wychowawców / Gabriele Haug – Schnabel [tłumaczenie Magdalena Jałowiec] . – Kielce : Jedność, 2001. - 123 s.
sygn. 232825, 232826 , 235769 Wypożyczalnia PBW
25. Koll, Lea, Regine : Wychowanie bez przemocy : zabawy i działania służące rozwiązywaniu konfliktów / Regine Lea Koll . – Kielce : Jedność, 2006. - 104 s.
[Książka dostępna w Czytelni Pedagogicznej Uniwersytetu Humanistyczno – Przyrodniczego w Kielcach]
26. Kozłowska, Anna : Jak pomagać dziecku z zaburzeniami życia uczuciowego / Anna Kozłowska . – Warszawa : Żak, 1996. – 131 s.
sygn. 223830 Wypożyczalnia PBW
221602 [37] Czytelnia PBW

27. Kozłowska, Anna : Zaburzenia emocjonalne u dzieci w wieku przedszkolnym / Anna Kozłowska . – Warszawa : Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, 1984. – 176 s.
sygn. 172341,172342,172343,172344 Wypożyczalnia PBW
172339 [Met. Wych. Przedszk.] Czytelnia PBW
28. Lubczyńska, Helena : Materiały pomocnicze do ćwiczeń korekcyjno – wyrównawczych z dziećmi sześciolletnimi w przedszkolach i ogniskach przedszkolnych / Helena Lubczyńska . – Kielce : Wojewódzka Poradnia Wychowawczo – Zawodowa w Kielcach, 1977. - 37 s.
sygn. 136882 [Met. Wych. Przedszk.] Czytelnia PBW
[dzieci o obniżonej pobudliwości i dzieci nadpobudliwe – środki zaradcze]
29. Małyska, Małgorzata : Edukacja elementarna w przedszkolu : materiały dla nauczycieli i dyrektorów szkół . – Kraków : PAOW , 2004. - 69 s.
sygn. 239974 [Met. Wych. Przedszk.] Czytelnia PBW
30. Marczak, Anna : Program pracy z dzieckiem z objawami nadpobudliwości psychoruchowej (ADHD) w przedszkolu lub w szkole : dla nauczyciela przedszkola / Anna Marczak . – Warszawa : Fraszka Edukacyjna Sp. z o. o., 2006. - 35 s.
sygn. 242964 [Met. Wych. Przedszk.] Czytelnia PBW
31. Molicka, Maria : Bajki terapeutyczne dla dzieci / Maria Molicka. - wyd. 2 . – Poznań : Media Rodzina, 1999. - 137 s.
sygn. 227711 [15] Czytelnia PBW
32. Molicka, Maria : Bajki terapeutyczne. Cz.2 / Maria Molicka . – Poznań : Media Rodzina, 2003. - 165 s.
sygn. 242504 [15] Czytelnia PBW
33. Muszyński, Heliodor : Rozwój moralny / Heliodor Muszyński . – Warszawa : Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, 1987. - 251 s.
sygn.169251, 192170,192171 Wypożyczalnia PBW
169246 [15] Czytelnia PBW
34. Muszyński, Heliodor : Wychowanie moralne w zespole / Heliodor Muszyński . – Warszawa : Państwowy Zakład Wydawnictw Szkolnych, 1964. - 280 s.
sygn. 77374,64131,35973,35974,34363,34367,61322 Wypożyczalnia PBW

35. Nartowska , Hanna : Różnice indywidualne czy zaburzenia rozwoju dziecka przedszkolnego / Nartowska Hanna . – Warszawa : Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, 1980. - 250 s.
sygn. 155029 [Met.Wych.Przedszk.] Czytelnia PBW
36. Nartowska , Hanna : Wychowanie dziecka nadpobudliwego / Hanna Nartowska . – Warszawa : Nasza Księgarnia, 1972. - 131 s.
sygn. 92725 [15] Czytelnia PBW
37. Pedagogika przedszkolna / red. Maria Kwiatowska, Zofia Topińska . – Warszawa : Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, 1978. - 451 s.
sygn. 139856 [Met. Wych. Przedszk.] Czytelnia PBW
38. Pentecost, David : Wychować dziecko z ADD i ADHD : praktyczne strategie opanowania trudnych zachowań dzieci z ADD i ADHD/ David Pentecost . – Warszawa : Fraszka Edukacyjna Sp. z o.o., 2005. – 144 s.
sygn. 240242 [15] Czytelnia PBW
39. Podstawy pedagogiki przedszkolnej / red. Maria Kwiatkowska . – Warszawa : Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, 1985. - 480 s.
sygn. 180232 [met. Wych. Przedszk.] Czytelnia PBW
40. Portman, Rosemarie : Gry i zabawy przeciw agresji / Rosemarie Portmann [przekład z niemieckiego Magdalena Jałowicz]. – Kielce : Jedność, 1999. - 119 s.
sygn. 227801,227802 Wypożyczalnia PBW
227800.[37] Czytelnia PBW
[Metody zapobiegania i zwalczania agresji]
41. Portmann, Rosemarie : Przemoc wśród dzieci : uchwycić sedno / Rosemarie Portmann . – Kielce : Jedność, 2006
[książka dostępna w Czytelni pedagogicznej Uniwersytetu Humanistyczno – Przyrodniczym w Kielcach]
42. Pruska, Krystyna : Nauka komunikowania się w grupie przedszkolnej / Krystyna Pruska . – Warszawa : Cyklady, 2000. - 148 s.
sygn. 229460 [Met. Wych. Przedszk.] Czytelnia PBW
[Warianty zajęć dla wszystkich grup wiekowych]

43. Przetacznikowa, Maria : Psychologia rozwojowa i wychowawcza wieku dziecięcego / Maria Przetacznikowi. – Warszawa : Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, 1985 . - 416 s.
sygn. 181324-181331,181833-181834 Wypożyczalnia PBW
44. Przetacznikowa, Maria : Psychologia wychowawcza / Maria Przetacznikowa . – Warszawa : Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1980. - 667 s.
sygn. 154306,224671 Wypożyczalnia PBW
45. Przetacznikowa, Maria : Psychologia wychowawcza, społeczna i kliniczna : materiały pomocnicze dla zakładów kształcenia nauczycieli przedszkoli / Maria Przetacznikowa . – Warszawa : Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, 1977. - 342 s.
sygn. 136471-136475 Wypożyczalnia PBW
46. Psychologia emocji / red. Michael Lewis, Jannette M. Haviland – Jones . – Gdańsk : Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, 2005. – 753 s.
sygn. 239412 [15] Czytelnia PBW
47. Ranschburg, Jenő : Lęk, gniew, agresja / Jenő Ranschburg . – Warszawa : Wyższa Szkoła pedagogiczna, 1980. - 133 s.
sygn. 153826 Wypożyczalnia PBW
153824 [15] Czytelnia PBW
48. Sherborne, Weronika : Ruch rozwijający dla dzieci / Weronika Sherborne . – Warszawa : PWN, 1997. - 131 s.
sygn. 222653 , 222659 Wypożyczalnia PBW
222821 [15] Czytelnia PBW
[Nauczanie dzieci metodą ruchu rozwijającego]
49. Siemek, Danuta : Problemy wychowawcze wieku przedszkolnego / Danuta Siemek. – Warszawa : Instytut Wydawniczy Związków Zawodowych, 1982 . - 215 s.
sygn. 161462-161465 Wypożyczalnia PBW
50. Siemek, Danuta : Problemy wychowawcze wieku przedszkolnego / Danuta Siemek . – Warszawa : Instytut Wydawniczy Związków Zawodowych, 1987. - 191 s.
sygn. 190934 [Met. Wych. Przedszk.] Czytelnia PBW

51. Spionek, Halina : Problemy rozwojowe i wychowawcze wczesnego dzieciństwa / Halina Spionek . - Warszawa : Książka i Wiedza, 1972. – 178 s.
sygn. 89975 [15] Czytelnia PBW
[Niektóre zaburzenia rozwojowe oraz trudności wychowawcze i ich przyczyny]
52. Steenberg, Ulrich : Pedagogika Marii Montessori w przedszkolu / Ulrich Steenberg . – Kielce : Jedność HERDER, 2003. – 78 s.
sygn. 241046 [Met. Wych. Przedszk.] Czytelnia PBW
53. Stein, Arnol : Kiedy dzieci są agresywne : jak możemy je zrozumieć i pomóc ? : poradnik dla rodziców i wychowawców / Arnol Stein [tłumaczenie Magdalena Jałowicz] . - Kielce : Jedność, 2002. - 150 s.
sygn. 235334, 235335, Wypożyczalnia PBW
[Jak możemy zrozumieć dziecko i mu pomóc]
54. Szymańska, Zofia : Czy dzieci są nerwowe? / Zofia Szymańska . – Warszawa : Państwowy Zakład Wydawnictw Lekarskich, 1953. - 75 s.
sygn. 39037,39171 Wypożyczalnia PBW
55. Szymańska, Zofia : Dziecko trudne / Zofia Szymańska . – Wyd. 2. – Warszawa : Państwowy Zakład Wydawnictw Lekarskich, 1957. - 113 s.
sygn. 39227, 38778, 39032, 39093 Wypożyczalnia PBW
56. Vademecum nauczyciela sześciolatków / red. Maria Dunin – Wąsowicz . – Warszawa : Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, 1980. - 475
sygn. 153652 [Met. Wych. Przedszk.] Czytelnia PBW
57. Vopel , Klaus : Od stóp do głów : gry i zabawy ruchowe dla dzieci w wieku od 3 do 6 lat / Klaus W. Vopel . – Kielce : Jedność, 1999. - 128 s.
sygn. 227816 [Met. Wych. Przedszk.] Czytelnia PBW
[Ćwiczenia ułatwiające współpracę i integrację w grupie dzieciom trudnym, opóźnionym w rozwoju lub nadpobudliwym]
58. Vopel , Klaus : W cudownej krainie fantazji : dzieci bez stresu. / Klaus Vopel . T.1 . – Kielce : Jedność, 2000. - 160 s.
sygn. 229507 [15] Czytelnia PBW
59. Vopel , Klaus : W cudownej krainie fantazji : podróże w nieznane / Klaus Vopel . T.2 – Kielce : Jedność, 2000. - 191 s.
sygn. 229509 [15] czytelnia PBW

60. Vopel, Klaus : Witajcie nogi ! : gry i zabawy ruchowe dla dzieci w wieku od 3 do 6 lat / Klaus Vopel . – Kielce : Jedność, 1999. - 128 s.
sygn. 227812 [Met. Wych. Przedszk.] Czytelnia PBW
61. Vopel, Klaus : Witajcie oczy ! : gry i zabawy ruchowe dla dzieci w wieku od 3 do 6 lat / Klaus Vopel . – Kielce : Jedność, 1999. - 128 s.
sygn. 227814 [Met. Wych. Przedszk.] Czytelnia PBW
62. Vopel, Klaus : Witajcie ręce ! : gry i zabawy ruchowe dla dzieci w wieku od 3 do 6 lat / Klaus Vopel . – Kielce : Jedność, 1999. - 119 s.
sygn. 227813 [Met. Wych. Przedszk.] Czytelnia PBW
63. Vopel, Klaus : Witajcie uszy ! : gry i zabawy ruchowe dla dzieci w wieku od 3 do 6 lat / Klaus Vopel . – Kielce : Jedność, 1999. - 128 s.
sygn. 227815 [Met. Wych. Przedszk.] Czytelnia PBW
64. Chapman – Weston : Co dzień mądrzejsze : 365 gier i zabaw kształtujących charakter, wrażliwość i inteligencję emocjonalną dziecka / Denis Chapman – Weston . – Warszawa : Prószyński i Spółka, 1998. - 353 s.
sygn. 225403 Wypożyczalnia PBW
225402 [15] Czytelnia PBW
65. Wolfgram, Wolf – Wedigo : Nadpobudliwe i niespokojne dzieci w przedszkolu : poradnik dla wychowawców i rodziców / Wedigo - Wolf Wolfgram [tłumaczenie Magdalena Jałowicz] . – Kielce : Jedność, 2002. - 167 s.
sygn. 235338, 235339 Wypożyczalnia PBW
66. Włodarski, Ziemowit : Zaburzenia równowagi procesów nerwowych u dzieci : przyczyny, objawy, profilaktyka i terapia pedagogiczna / Ziemowit Włodarski . - Warszawa : Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1960. - 154 s.
sygn. 26353 Wypożyczalnia PBW
67. Wychowanie moralno – społeczne w przedszkolu / pod red. Marii Jakowickiej . – Zielona Góra : IKN ODN, 1989. - 78 s.
sygn. 204022 [Met. Wych. Przedszk.] Czytelnia PBW

68. Zaburzenia emocjonalne dzieci : diagnoza i terapia (materiały z Ogólnopolskiej konferencji terapii pedagogicznej) / red. Wanda Turewicz . – Zielona Góra : Instytut Kształcenia Nauczycieli, 1989. - 51 s.
sygn. 204025 [37] Czytelnia PBW
69. Żebrowska, Maria : Psychologia rozwojowa dzieci i młodzieży / Maria Żebrowska . – Warszawa : Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1986. - 515 s.
sygn. 182801, 182804, 182807, 239892 Wypożyczalnia PBW

Artykuły z czasopism

70. Burtowa, Maria : Czy dzieci sześciolatnie kłamią ? / Marta Burtowa // „Wychowanie w Przedszkolu” . – 1989, nr 3 , s. 142 - 150
[Wyniki badań nad tendencją do kłamstwa dzieci sześciolatków]
71. Ciebiada – Delhasse , Mariola : O nieśmiałości dziecka / Mariola Ciebiada – Delhasse // „ Wychowanie w Przedszkolu” . – 1987, nr 10, s. 588 - 591
72. Cywińska, Małgorzata : Zabawa a Konflikty 6- Latków / Małgorzata Cywińska // „Wychowanie w Przedszkolu” . – 1989, nr 3, s. 137- 142
73. Chojnacka – Czachór, Anna : Wpływ baśni na rozwój moralny dziecka / Anna Chojnacka – Czachór // „Wychowanie w Przedszkolu” . – 1991, nr 1, s. 26 - 28
[Kojący wpływ baśni na dzieci nadpobudliwe]
74. Dubiel, Jolanta : Dojrzałość społeczna dzieci sześciolatków uczęszczających do przedszkola i oddziałów przedszkolnych / Jolanta Dubiel // „Wychowanie w Przedszkolu” . – 1989, nr 5, s. 270 - 277
75. Garbula – Orzechowska Joanna , Kamińska Krystyna : O wychowaniu społeczno – moralnym / Joanna Garbula – Orzechowska, Krystyna Kamińska // „ Wychowanie w Przedszkolu” . – 1989, nr 2, s. 67 - 73
76. Guz , Sabina : Metoda Montessori a zachowania społeczne dzieci / Sabina Guz // „ Wychowanie w Przedszkolu” . – 2002 , nr 9, s. 515 - 521
[Realizacja zasad indywidualizacji, samodzielności, wolności, swobody działania dziecka. Gotowość do zachowań prospołecznych, wrażliwość empatyczna dzieci, realne zachowania prospołeczne]

77. Guz, Sabina : Kształtowanie wolności dzieci do zachowań prospołecznych / Sabina Guz // „Wychowanie w Przedszkolu” . – 1985, nr 10, s. 539 - 548
78. Ignatowiczowa Łucja, Ignatowicz Roman : Lęki nocne u dzieci (przyczyny lęków, moczenie mimowolne, terapia) // „ Wychowanie w Przedszkolu” . – 1990, nr 4 – 5, s. 229 - 234
79. Iwanicka, Monika : Rodzinne uwarunkowania rozwoju emocjonalnego i społecznego dziecka / Monika Iwanicka // „Wychowanie w Przedszkolu” . – 1995, nr 10, s. 584 - 589
80. Janik, Renata : Baśniowy Kopciuszek a oceny moralne / Renata Janik // „Wychowanie w Przedszkolu” . – 2004, nr 6, s. 354 - 356
81. Kaiper, Małgorzata : W poszukiwaniu skutecznych metod wychowania społeczno – moralnego w przedszkolu / Małgorzata Kaiper // „Wychowanie w Przedszkolu” . – 1978, nr 2, s. 92 - 96
82. Kalisz, Irena : Dzieci agresywne wymagają szczególnej troski / Irena Kalisz // „Wychowanie w Przedszkolu” . – 1983, nr 7 – 8, s. 416- 420
83. Korczak, Zofia : Nerwice wieku przedszkolnego / Zofia Korczak // „Wychowanie w Przedszkolu” . – 1980, nr 11/12, s. 595 – 600
84. Kowalik – Olubińska Małgorzata : Wspieranie rozwoju poczucia własnej wartości u dzieci w przedszkolu / Małgorzata Kowalik – Olubińska // „Wychowanie na co Dzień ” . – 1994, nr 9, s. 16 - 19
[Akceptacja dzieci przez nauczyciela jako czynnik wspierający rozwój ich poczucia własnej wartości na terenie przedszkola]
85. Kozłowska, Anna : Agresywne zachowanie dzieci / Anna Kozłowska // „Wychowanie w Przedszkolu” . – 1986, nr 10, s. 607 - 611
[Przyczyny występowania zachowań agresywnych u dzieci. Przykłady zachowań agresywnych - analizy]
86. Kozłowska, Anna : Dziecko nadpobudliwe psychoruchowo / Anna Kozłowska // „Wychowanie w Przedszkolu” . – 1986, nr 6, s. 395 - 362
[Środki zaradcze nadpobudliwości u dzieci]
87. Kozłowska, Anna : Lęki u dzieci / Anna Kozłowska // „Wychowanie w Przedszkolu” . – 1986, nr 7/8 , s. 476 - 577

88. Krajewska, Monika : Kłamstwo w opinii sześciolatków / Monika Krajewska// „ Wychowanie w Przedszkolu” . – 1999, nr 10, s. 731 - 735
89. Mazur - Kopala , Anna : Przyczyny i objawy zachowań agresywnych / Anna Mazur – Kopala // „ Przedszkolak i Uczeń” . – 2000, nr 3, s. 6 - 7
90. Muszyński, Heliodor : Gdy Jaś kłamie / Heliodor Muszyński // „ Charaktery” . – 1999, nr 2, s. 25 - 27
91. Niebrzydowski, Leon, Sztajnert Katarzyna : O rozwoju kontaktów społecznych / Leon Niebrzydowski , Katarzyna Sztajnert / „ Wychowanie w Przedszkolu” . – 1988, nr 5, s. 259 - 265
[Badania dotyczące rozwoju stosunków interpersonalnych w wieku przedszkolnym]
92. Ochmański, Marian : Rozumienie i przestrzeganie norm moralnych przez dzieci 6 - letnie / marian Ochmański // „Problemy Opiekuńczo – Wychowawcze” . – 1987, nr 2, s. 62 - 68
93. Prus – Wiśniewska , Helena : Dziecko poznaje rodzinę i siebie / Helena Prus - Wiśniewska // „Wychowanie w Przedszkolu” . – 1987, nr 5, s. 301 – 304
94. Prus – Wiśniewska , Helena : Rozwój społeczno – moralny dziecka w wieku przedszkolnym w świetle badań psychologicznych i pedagogicznych / Helena Prus – Wiśniewska // „Wychowanie w Przedszkolu” . - 1985, nr 2 – 3, s. 77 -85
95. Sochaczewska, Grażyna : Dziecięce lęki i zagrożenia / Grażyna Sochaczewska // „Wychowanie w Przedszkolu” . – 1991, nr 4, s. 240 - 243
96. Sochaczewska, Grażyna : Kłamstwa dzieci w wieku przedszkolnym / Grażyna Sochaczewska// „ Wychowanie w Przedszkolu” . – 1986, nr 7/8, s. 477 - 475
97. Sochaczewska, Grażyna : Rozwój kontaktów społecznych w wieku przedszkolnym / Grażyna Sochaczewska // „Wychowanie w Przedszkolu” . – 1986, nr 6, s. 362 - 363
98. Szurowska, Beata : Pokonać lęki trzylatków / Beata Szurowska // „Wychowanie w Przedszkolu” . – 2004, nr 7, s. 400 - 405

99. Warmińska, Urszula : Wspomaganie rozwoju społecznego / Urszula Warmińska // „Przedszkolak i Uczeń” . – 2000, nr 4, s. 17 - 18
[Czynniki wpływające na rozwój społeczny dziecka. Sposoby kierowania rozwojem przedszkolaka]

Kasety magnetofonowe

100. Andrzej, Stadnicki : Terapia dzieci muzyką, ruchem i mową
Studio S-7 Teatru Polskiego Radio Polskie Radio S.A.
sygn. T 2816 Wydział Audiowizualny PBW

Płyty CD

101. ADHD darem czy potępieniem ?
1. Czym jest ADHD ?
2. Jak pomagać nauczycielom ?
3. Jak pomagać rodzicom i ich dzieciom ?
Kraków : Wydawnictwo WAM Studio Ingino
sygn. DVD 84 Wydział Audiowizualny PBW
102. Dieter, Krowatschek : Jak sobie poradzić z agresją u dzieci ? : poradnik.
Kraków : Wydawnictwo Wam – Studio Inigo
sygn. 274 CD Wydział Audiowizualny PBW
103. Grace, Ketterman: Jak uchronić dziecko przed przemocą : poradnik
Kraków : Wydawnictwo Wam – Studio Inigo
sygn. CD 279 – 282 Wydział Audiowizualny PBW
104. Leszek, Gęca : Tańce integracyjne w pracy z grupą
Lublin : Polskie Stowarzyszenie Pedagogów i Animatorów KLANZA, cz.1
sygn. 196 CD + 242080 Wydział Audiowizualny PBW

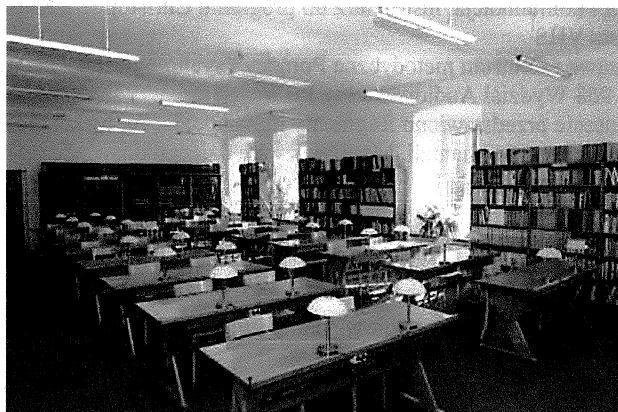
Taśmy wideo

105. Dennison, Paul : Kinezylogia edukacyjna : metody dr Paula Dennisona, ćwiczenia, afirmacje, inspiracje
Warszawa : KINED
1 kaseta VHS
sygn. Trid 966 Wydział Audiowizualny PBW
[Zadaniem kinezylogii edukacyjnej jest integracja myśli i działań , współpraca umysłu i ciała. Film prezentuje ćwiczenia relaksujące, energetyzujące do wykorzystania w pracy z różnymi grupami wiekowymi]
106. Dotyk i komunikacja: instruktarz do programu Christophera Knilla
1 kaseta VHS
Warszawa : Centrum Metodyczne Pomocy Psychologiczno - Pedagogicznej
sygn. 968 Wydział Audiowizualny PBW
[Na kasecie przedstawiono fragmenty masażu dziecka, wykorzystującego hinduską metodę Shantali. Masaż pozwala dziecku doświadczać różnych części własnego ciała]
107. Dzieci maltretowane i molestowane. Jak o tym mówić ?
Warszawa : PWN
1 płyta VHS
sygn. Trid 777 Wydział Audiowizualny PBW
108. Programy aktywności: instruktarz do programów M. i Ch. Knillów
Warszawa : Centrum Metodyczne Pomocy Psychologiczno – Pedagogicznej
1 kaseta VHS
sygn. Trid 970 Wydział Audiowizualny PBW
[Kaseta stanowi ilustrację wykonania Programów Aktywności – program działań stymulujących rozwój dziecka w oparciu o zmysł dotyku, kontakt, komunikację- opracowanych przez M. i Ch. Knillów]

Czytelnia

czytelnia@pbw.kielce.pl

Czytelnia PBW w Kielcach mieści się na I piętrze budynku Biblioteki przy ul. Jana Pawła II 5, tel. (041)344-28-61, wew. 30 i ma charakter publiczny - warunkiem korzystania jest posiadanie dokumentu tożsamości. Czytelnia dysponuje 32 miejscami.

Zbiory czytelni obejmują:

- Księgozbiór podręczny (encyklopedie, słowniki, informatory)
- Podręczniki, programy nauczania, poradniki metodyczne
- Książki naukowe, popularnonaukowe z różnych dziedzin
- Regionalia
- Wydawnictwa ciągłe
- Czasopisma (1240 tytułów - w tym ok. 13 000 kompletnych roczników)
- Płyty CD (archiwa czasopism)